

הלכות הדרף היומי

מסכת מגילה

תוכן

- א. סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה.....1
- ב. נשים במועד מענות אבל לא מטפחות ... בראשי חדשים בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות בזה ובה אבל לא מקוננות ... אין מועד בפני תלמיד חכם כל שכן חנוכה ופורים
3
- ג. מבטלין תלמוד תורה להוצאת מת ולהכנסת כלה.....4
- ד. לאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה.....4
- ה. מקרא מגילה ומת מצוה מת מצוה עדיף משום כבוד הבריות.....4
- ו. כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר ... כרך שאין בו עשרה בטלנין ... אשר לוא חומה אף על פי שאין לו עכשיו ... שחרב מעשרה בטלנין5

דף ג.

א. סמכו של בית רבי שמבטלין תלמוד תורה ובאין לשמוע מקרא מגילה

קריאת המגילה בזמנה מצות עשה¹ מדברי סופרים, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים, ומחנכין את הקטנים לקרותה, ועל אף שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות, מבטלים² תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה.

¹ עיין אבן האזל (מגילה פ"א ה"א) מרדכי ה"י נביא ע"י מגילה דף י"ד ע"א ברש"י ד"ה נבואה" וז"ל וכל הנך ארבעים ושמונה הוצרכו, ובהלכות גדולות מנויין מסדר עולם: אברהם יצחק ... ומרדכי בלשן, בסדר עולם.
² שו"ע ונו"כ תרפז ב

הלכות הדרף היומי

מסכת מגילה

ואפילו היתה ת"ת של חבורה גדולה של מאה אנשים³ אנשים שלומדים באיזה בית צריך לבטל ולילך לקרותה בעבור משום ברב עם הדרת מלך. אולם מי שמתפלל כל השנה בקביעות בבית מדרש במנין המיוחד לו להתפלל שם, א"צ לילך לביהכ"נ שיש בו יותר אנשים⁴.

אך מי שיש לו מנין קבוע בביתו וכדומה⁵, חייב ללכת לבית כנסת או בית המדרש משום פירסומי ניסא⁶. וכן בביהכ"נ אחד שיש מספר מנינים במספר חדרי תפלה, יש להם להתאחד ולארגן מנין אחד גדול לקריאת המגילה כדי לקיים "ברוב עם הדרת מלך".

על אף⁷ שיש אומרים שכל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים. מכל מקום לאחר שיתפלל תפלת מעריב בביתו⁸ ילך האבל לבית הכנסת לשמוע המגילה, ובשחרית ייצא לשחרית ולמגילה⁹, אפילו עבודה בקרבן עבור שדוחה שבת, קריאת המגילה דוחה אותה, כל שכן אבלות דרבנן. ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרות המגילה, עדיף.

אם אין בביהכ"נ אחר שיודע לקרות כ"כ בנקודות ובטעמים ובדקדוק האותיות, טוב יותר שיקראנה האבל אם יודע.

אין מקרא מגילה מבטל קיום מצוה אלא רק דוחה אותה, ולפיכך במקרה בו תיתבטל המצוה דאורייתא לגמרי אם לא יעשנה ביום ההוא אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה¹⁰.

³ דבית רבי גם כן היו מבטלין מלימודם אף שאצלו היה בודאי ישיבה גדולה, ויליף בגמרא קל וחמר מעבודה, שהיו מבטלין הכהנים מעבודתן אף שהיה אצלם גם כן יותר מעשרה, דשלשה עשר כהנים זוכין בו, והיו מבטלין מעבודתן ומאחרין אותה כדי לשמוע מקודם מקרא מגילה, וכל שכן תלמוד תורה דקילא מעבודה. וואיתא בגמרא, דוקא תלמוד תורה דיהיד, אבל תלמוד תורה דרבים המירא מעבודה. ומכל מקום אין נפקא מיניה דכל זה לענין מקרא מגילה, דתלמוד תורה דרבים לא מקרי אלא אם כן תלמוד תורה של כל ישראל, כעין אותה של יהושע בן נון, כן מוכח מרש"י ור"ן וכן מצדד המאירי וכן העתיק הב"ח ודרישה. ועוד טעמים עיין בלחם משנה ובמגן אברהם, ולכן לא העתקתי אודות זה. שער הציון שם ס"ק ח

⁴ מ"ב שם ס"ק ז

⁵ ונראה בכונתו שאם המנין לצרכו, ואם הוא לא נמצא בעיר מבטלין המנין, הוא הדין לפורים למגילה ראוי להם לבטל המנין, אבל אם זהו קביעות לעולם אף שאין ציבור גדול, בביטול המנין מביטלין השראת השכינה בהמקום ואין לבטל קביעות. וכמו שאמרו בברכות דף ו. דעשרה קדמה שכינה ואתיא, ובדף ו: איתא בשעה שבא הקדוש ברוך הוא לביהכ"נ ולא מצא עשרה מיד הוא כועס. ולכן אין מבטלין מנין קבוע שגורם לביטול השראת השכינה וכמ"ש. ובירושלים עיה"ק היה לנו מנין לשבתות וימים טובים לבד, וצידדתי לא להתאסף לפורים אלא בבית הכנסת שברוב עם עדיף, ויש חולקים שגם כה"ג מותר להמשיך כשבתות במנין שקבעו, אבל כשהמנין רק לכבוד איזה ת"ח ומתבטל המנין לפעמים כשאינו כאן, כה"ג ראוי לבטל המנין, והיינו כשגם הוא יכול לילך ומוכן לבד, שבלאו הכי עשה דכבוד התורה עדיף ממגילה בציבור וכמבואר בסוגיא במגילה (ג ב). תשובות והנהגות כרך ב סימן שנ

⁶ שער הציון שם י

⁷ שו"ע ונו"ב תרצו ד

⁸ מ"ב שם יא

⁹ מ"ב שם יג

¹⁰ רמ"א שם ומ"ב ס"ק י

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת מגילה

דף ג:

**ב. נשים במועד מענות אבל לא מטפחות ... בראשי חדשים
בחנוכה ובפורים מענות ומטפחות בזה ובוה אבל לא
מקוננות ... אין מועד בפני תלמיד חכם כל שכן חנוכה
ופורים**

חול המועד¹¹ אסור בהספד ותענית, אך הנשים מענות, כלומר שכולם עונות כאחת, כפי המנהג שהיה בימיהם שהיו נשים מקוננות על מת בסדר ומשטר¹², שאין זה הספד מרובה, אבל לא מקוננות שתהא אחת מדברת וכולן עונות אחריה, שבזה הם מעוררין כח הבכי וההספד הרבה, ולא מטפחות להכות כף אל כף. נקבר המת אף לא מענות.

בר"ח חנוכה ופורים בשני הימים בי"ד ובט"ו, מענות ומטפחות, אבל לא מקוננות דהיינו שאחת מדברת וכולן עונות אחריה¹³.

לתלמיד חכם, בין בחול המועד בין בראש חדש, חנוכה ופורים, מענות ומקוננות כדרך בחול, וזהו דוקא בפניו, אבל שלא בפניו, לא. ויום שמועה, אפילו רחוקה, כפניו דמי. ועכשיו אין אצלינו את כל הדברים הללו, מיהו למדנו מזה שבחזה"מ ור"ח חנוכה ופורים טוב למעט בבכיות והספדים, לבד על ת"ח בפניו.¹⁴

י"א שאנו מחמירים בחול המועד שלא להספיד אפילו על תלמיד חכם¹⁵ שאין בזמנו דין תלמיד חכם¹⁶, וי"א¹⁷ שגם בזמנו מספידים תלמיד חכם בפניו בחול המועד וכן המנהג הפשוט, אך יש לקצר בהספד¹⁸.

¹¹ שו"ע ולבוש תקמוז ב, שו"ע נו"כ יו"ד תא ה

¹² ערוך השולחן יורה דעה סימן תא סעיף ד

¹³ שו"ע ונו"כ יו"ד שם ואו"ח תרצו ג

¹⁴ ערוך השולחן שם

¹⁵ בביה"ל תקמוז שם ג ד"ה שמותר

¹⁶ ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר ואפילו אינו יודע לישא וליתן בה. ואין בזמנינו ת"ח כזה. מ"ב שם יב

¹⁷ באליה רבה (סי' ת"כ סק"ב) בשם הלבוש שגם בזמנו יש דין תלמיד חכם, ובדעת תורה (סי' זה) בשם הנודע ביהודה

¹⁸ גשר החיים ח"א פי"ג סעי' י

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת מגילה

ג. מבטלין תלמוד תורה להוצאת מת ולהכנסת כלה

יבואר בעזה"ת במסכת כתובות דף יז.

ד. לאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא למת מצוה

מצוה¹⁹ להטמאות למת מצוה, אפילו הוא כהן גדול ונזיר והולך לשחוט את פסחו, ולמול את בנו, ומצא מת מצוה, הרי זה מיטמא לו. אפילו כדי לטלטלו מחמה לצל שלא יסריח²⁰.

איזהו מת מצוה²¹, שמצאו בדרך או בעיר של נכרים, ואין לו קוברים, וממקום שמצאו אינו יכול לקרות ישראל שיענהו ויבא ליטפל בו ולקבורו, אסור לו לזוז משם ולהניח את המת, אפילו לילך לעיר להביא קוברים, אלא יטמא עצמו ויקברנו. אבל אם היו ישראל קרובים למקום המת, שהמוצא את המת קורא אותם והם עונים לו ובאים לקברו, אין זה מת מצוה שיטמא עליו הכהן, אלא קורא אותם והם קוברים.

ה. מקרא מגילה ומת מצוה מת מצוה עדיף משום כבוד הבריות

אין לך²² דבר שנדחה מקרא מגילה מפניו חוץ ממת מצוה שהפוגע בו קוברו תחלה ואח"כ קורא, ואפילו אם יש קוברים ואינו מוטל בבזיון רק שאין לו קוברים כדי צרכו, והזריזות לקבורו קודם הוא רק תוספות כבוד לו, י"א²³ שמת מצוה קודם, אולם י"א²⁴ שדוקא שמצאו בשרה, שהוא מוטל בבזיון שאין לו קוברין כלל, אבל בעיר שיש לו אנשים שדואגין בעבורו. מקרא מגילה קודם, אם לא בת"ח שקבורתו קודם למקרא מגילה. וכן עיקר להלכה²⁵.

¹⁹ שו"ע ונו"כ יו"ד שער א

²⁰ חי רע"א שם

²¹ שו"ע יו"ד שם ג

²² שו"ע ונו"כ תרפו ב

²³ משמעות דברי הרמ"א שם

²⁴ המנ"א וביאור הגר"א

²⁵ מ"ב שם ה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת מגילה

וכל זה דוקא כשאפשר לו לקרא מגילה אח"כ. אך אם הוא סמוך לחשיכה יקרא המגילה כיון שאם לאו תתבטל קריאתה לגמרי, ומת מצוה אפשר לקוברו בלילה²⁶. ויש חולקין וסוברין שגם באופן שידחה המגילה לגמרי גם כן מת מצוה קודם משום כבוד הבריות אם מוטל בבזיון ואין לו קוברים²⁷,

אולם אם התחילו להוציאו לכו"ע אין מפסיקין באמצע, ואז נדחה מקרא מגילה לגמרי אפילו א"א לקרא אח"כ²⁸.

ו. כרך שישב ולבסוף הוקף נדון ככפר ... כרך שאין בו עשרה בטלנין ... אשר לוא חומה אף על פי שאין לו עכשיו ... שחרב מעשרה בטלנין

כרכים²⁹ המוקפים חומה מימות יהושע בן נון, שהתבאר בדרף ב. שקוראים בט"ו, נחשבים למוקפים אפילו אינן מוקפין עכשיו, וקורין בט"ו, אפילו אם הם בחוצה לארץ, והוא שהוקף חומה ואח"כ יושב, או שיושב תחלה על דעת להקיפו חומה אח"כ, להוציא שכשנודע שישב תחלה על דעת שלא להקיפו, אינו נחשב מוקף חומה על אף שלאחר זמן הקיפוחו.

אבל מסתמא תולים אנו שישב על דעת להקיפה אחר כך, שכן דרך רוב המדינות המוקפין חומה, שאפילו אם אין מקיפין אותה מתחלה עכ"פ מיישבין אותה על דעת להקיפה אח"כ³⁰.

אם נבנו בה בתים חדשים לאחר שהוקפה והם רוב הבתים נידונית כדרך ע"י בתים הללו שלאחר הקיפן. ומחצה על מחצה ספק³¹.

²⁶ רמ"א בשם הרא"ם ואם אי אפשר שיש לחוש ללסטים או חיות, מת מצוה קודם. מ"ב שם י

²⁷ ט"ז ומגן אברהם ופרי חדש והגר"א משמע שאם אינו מוטל בבזיון. רק אין לו כדי צרכו לכו"ע מקרא מגילה קודם אם אין שהות, וא"כ לא פליגי שהרי איירי ברמ"א באינו לו כדי צרכו. עיין שער הציון שם ס"ק טו

²⁸ מ"ב שם ה

²⁹ שו"ע ונו"כ תרפח א

³⁰ מ"ב שם ג ד

³¹ ביאור הלכה שם סעיף א

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת מגילה

כרך שאין בו עשרה בטלנים שבטלים ממלאכתם ועוסקים בערכי צבור בבית הכנסת וקבועין תמיד להשכים ולהעריב בבהכ"נ להתפלל, ו"א³² שקוראים בו בי"ד, ויש לחוש לשיטתם לקרות בט"ו וגם בי"ד³³.

³² הכריחו שם התוספות (ד"ה כרך שאין) והרא"ש (סי' ב) דלא איירי רבי יהושע בן לוי במוקף הומה בימי יהושע כסתם כרך האמור בכל מקום לענין מקרא מגילה אלא כשאינו מוקף מימות יהושע איירי והוי כסתם כרכים האמורים בכל התלמוד שהן עיירות גדולות אבל במוקף מימות יהושע בן נון אין צריך עשרה בטלנים וכן נראה שהוא דעת הרמב"ם ז"ל (פ"א ה"ח), וכתב הרב המגיד ומכל מקום שיטה אחרת יש בזה דאפילו בכרך המוקף בימות יהושע בעי עשרה בטלנים ואם לאו הרי זה כעיר וזהו דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל ע"כ ולא נתחוורה שיטה זו בעיני הר"ן (ב. ד"ה אבל) ומכל מקום כתב שמה שנהגו עכשיו בארץ ישראל לקרות בחמשה עשר אף על פי שברוב המקומות אין שם עשרה בטלנים שיהיו בטלים ממלאכה לעמוד בבית הכנסת אפילו לאותה שיטה יש ליישב אותו מנהג דלאו דוקא בטלנים אלא כל שדרים שם עשרה בני אדם שהולכים בוקר וערב לבית הכנסת הרי הוא כאילו יש שם עשרה בטלנים. כ"י שם

³³ מ"ב שם ב